

Nazorg voor allochtone jongeren in detentie

Evaluatie van het Helmond-programma

Harrie Jonkman
Myriam Vandenbroucke

Juni 2009

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Aanleiding onderzoek	5
1.2	Probleemstelling	6
1.3	Werkwijze	7
1.4	Leeswijzer	9
2.	Samenvatting, conclusie en aanbevelingen	11
2.1	Samenvatting	11
2.2	Conclusie	13
2.3	Aanbevelingen	14
3.	Het programma	15
3.1	Achtergrond van Allochtone Jongeren In Detentie	15
3.2	Doelstellingen van het programma	16
3.3	Doelgroep	18
4.	De methodiek	21
4.1	Onderbouwing: probleem- of risicoanalyse	21
4.2	Onderbouwing: verantwoording doelen en aanpak	23
4.3	Eisen begeleiding, uitvoering en kwaliteitsbewaking	23
4.4	Overige voorwaarden voor toepassing	24
4.5	Directe aanwijzingen voor de effectiviteit	25
4.6	Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit	27
4.7	Buitenlandse studies	29
4.8	Nederlandse studies van soortgelijke interventies	29
4.9	Overeenkomsten met andere interventies	30
5.	Theoretische achtergrond	33
5.1	De basis van het programma	33
5.2	De Presentiemethode	33
5.3	De Vertrektraining	37
5.4	Netwerkanalyse	40

6.	Praktijk	41
6.1	Screeningsonderzoek	41
6.2	Contacten, informatie en intake	41
6.3	In de gevangenis	42
6.4	Uit de gevangenis: begeleiding 'mits ze zich voor half twaalf hebben gemeld'	43
6.5	Na de gevangenis	44
6.6	Omgeving: familie	45
6.7	Omgeving: vrienden	45
6.8	Afsluiting en evaluatie	46
6.9	Instrumenten	46
6.10	Benodigde expertise	46
6.11	Organisatie	47
6.12	Verbeterafspraken over de toekomstige manier van werken	47
7.	Eigen baat	49
7.1	Het perspectief van de jongeren zelf	49
7.2	M.	50
7.3	Onderzoek onder jongeren	55
8.	De resultaten	65
8.1	Vertekende resultaten	65
8.2	Landelijk onderzoek	69
8.3	Vergelijking	71
9.	Literatuur	73
	Bijlage A - Brief bij eerste ontmoeting	77
	Bijlage B - folder Allochtone Jongeren In Detentie	79
	Bijlage C - Intake formulier	81
	Bijlage D - Wensen en Behoeften	83
	Bijlage E - Curriculum Vitae	85
	Bijlage F - Netwerkanalyse	87
	Bijlage G - Overzicht afspraken	89
	Bijlage H - Presentatie 23 januari 2009	91

2. *Samenvatting, conclusie en aanbevelingen*

2.1 *Samenvatting*

In december 2001 diende de gemeente Helmond in samenwerking met het Openbaar Ministerie, Reclassering Nederland, Contactgroep Allochtonen Helmond en Bijzonder Jeugdwerk Brabant een projectaanvraag in bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Aanleiding voor de aanvraag waren de relatief hoge misdaadcijfers onder vooral Marokkaanse jongeren in Helmond, de invloed van recidive door recent in vrijheid gestelde ex-gedetineerden op de misdaadcijfers en het negatieve imago van Marokkaanse jongeren in Helmond. Het project is goedgekeurd en wordt sinds 2003 in Helmond uitgevoerd.

Het hoofddoel van Allochtone Jongeren In Detentie (AJID) is de kans te verkleinen dat allochtone jongeren na een periode in detentie terugvallen in de criminaliteit. Een aantal subdoelen is van belang om dit hoofddoel te behalen:

- langdurig gedetineerde allochtone jongeren resocialiseren;
- begeleiden van jongeren tijdens en na de detentieperiode;
- concrete hulp bieden bij schuldsanering, het vinden van werk, huisvesting;
- nauwe afstemming tussen de jongere, familie en het overige netwerk van de jongere.

Twee aspecten van nazorg zijn van belang voor een goed re-integratietraject: vertrouwen en actieve begeleiding na vrijlating. Door de Presentiemethode van Baart (2006) en de Vertrektraining van Spanjaard (2003) te combineren kan AJID inspelen op deze kernelementen van goede nazorg. Concreet komt de methodiek neer op de volgende werkzame ingrediënten: het eerste contact wordt tijdens

de periode in detentie gelegd, de hulpverlener is 24/7 beschikbaar, 'niks moet alles mag', de hulpverlener ontwikkelt een vertrouwensband, er is persoonlijke inzet en Allochtone Jongeren In Detentie biedt praktische en materiële hulp. Verder gaat de methodiek uit van een outreachende aanpak, is er regelmatig contact (bijna dagelijks tijdens de eerste twee weken na vrijlating) en speelt het sociale netwerk een rol. Hiermee voldoet AJID aan een groot aantal factoren die in eerder onderzoek essentieel bleken voor effectieve interventies in algemene zin en voor de effectieve zorg in detentie.

De gebruikte folder, eerste brief en kennismaking verlopen tot nu toe altijd goed en de eerste indruk die jongeren hebben van AJID is positief. Na de kennismaking volgt een intakegesprek en gaan de jongeren met de begeleider aan de slag. De vraag wat zij willen bereiken staat centraal. Het gaat om de toekomst, niet om het verleden.

Gedurende de periode in detentie bezoekt de begeleider hen iedere maand en stippelen zij een traject uit om de gewenste doelen te kunnen bereiken. De begeleider kijkt naar de sociale vaardigheden en competenties van de jongeren en gedurende de gehele begeleiding houdt de hulpverlener in de gaten hoe de jongeren deze competenties ontwikkelen. De eerste periode nadat de jongeren vrij komen is de begeleiding intensief en bezoeken zij relevante instanties zoals het CWI en uitzendbureaus.

In de praktijk blijkt dat het sociale netwerk in de meeste gevallen niet actief betrokken wordt bij een AJID-traject. Dit is uiteraard afhankelijk van de vraag en de behoefte van de jongere. Wel helpt de begeleider de jongeren om niet op het verkeerde pad te gaan door samen met hen te kijken naar wie goede en wie minder goede vrienden zijn.

Alle jongeren zijn zeer positief over de begeleiding. Zij hebben vertrouwen in de hulpverlener en zien hem als een vriend waar ze mee kunnen lachen. Ook al heeft de hulpverlener altijd tijd voor hen, een nadeel is dat AJID maar één hulpverlener heeft. Het concrete resultaat is dat het grootste deel van de jongeren een woning, inkomen en dagbesteding heeft gevonden. Zij zijn op het rechte pad gebleven en hebben weer zin kunnen geven aan hun leven.

Vijftien van de 25 jongeren die wij hebben geïnterviewd zijn - naar eigen zeggen - niet opnieuw in aanraking geweest met de politie. Van de jongens die zeggen weer politiecontacten te hebben gehad zijn twee jongens aangehouden voor een verkeersdelict. Zes jongens zijn weer met justitie in aanraking geweest vanwege vechtpartijen, inbraak, huiselijk geweld, drugs en mishandeling.

De recidivecijfers van AJID zijn niet compleet en landelijke cijfers zijn bijgewerkt tot en met 2004. Dit maakt vergelijking tussen deze cijfers moeilijk. Het is duidelijk dat het recidivepercentage dat tot nu toe gebruikt is de recidive onderschat. Tegelijkertijd zijn er indicaties dat het percentage lager ligt dan het landelijke en dat het percentage recidive onder jongeren die door AJID begeleid zijn verder afneemt (het totale percentage ligt meer dan 10% lager dan landelijke recidivecijfers). Hopelijk wordt dit onder ogen gezien. Het is nodig de recidivecijfers vanaf nu goed bij te houden en daarbij zoveel mogelijk dezelfde methodiek te hanteren als bij de landelijke recidivemonitor.

2.2 *Conclusie*

Wij trekken enkele conclusies uit de literatuurstudie, de documentanalyse, het onderzoek onder de jongeren, de gesprekken met medewerkers van Bijzonder Jeugdwerk (BJ) Brabant en van andere instellingen en uit recidiveonderzoek. Het toepassen van het programma Allochtone Jongeren in Detentie is een uitermate geschikte manier om jongeren van allochtone afkomst te laten resocialiseren in de Nederlandse maatschappij en om recidive tegen te gaan. Wij hopen dat op basis van deze evaluatie het programma Allochtone Jongeren in Detentie doorgaat, de expertise behouden blijft en de gerichte lokale aanpak van deze jeugdproblematiek voortgang vindt.

2.3 *Aanbevelingen*

- Het programma Allochtone Jongeren in Detentie is kleinschalig van opzet, het kent een heldere doelstelling en een gerichte opzet. De onderzoekers menen dat hier ook de kracht van het programma ligt. Tegelijkertijd is het programma verbonden met de inzet en werkwijze van een enkele begeleider. Dat maakt het programma kwetsbaar. Inmiddels zijn er twee deeltijdhulpverleners aan verbonden. Dit onderzoek wil een verdere onderbouwing geven van de werkwijze. Het is goed als meer personen hier kennis van hebben, zodat in geval van ziekte of wisseling van baan van de projectuitvoerders het project kan blijven bestaan. Bovendien kunnen op deze manier ook andere locaties van de opgebouwde kennis leren.
- Programmatisch zou een verdere uitwerking van de sociale vaardigheden, onderdelen van de Vertrektraining en ontwikkeling van competenties binnen AJID (en de vraag hoe deze daadwerkelijk getraind en toegepast worden) nadere aandacht vragen. Hierover konden de onderzoekers onvoldoende documentatie binnen BJ Brabant of Allochtone Jongeren In Detentie vinden. Ook al heeft de hulpverlener een opleiding gevolgd, de exacte invulling van de training blijft onduidelijk. Hetzelfde geldt voor het ontwikkelen van de competenties. De begeleider maakt een analyse van de competenties waarover de jongeren beschikken en vraagt hun waar zij graag aan zouden willen werken. Echter, de manier waarop de begeleider daaraan vorm geeft tijdens een begeleidingstraject is niet helder.
- Om het succes van het programma aan te tonen is het noodzakelijk de recidivecijfers de komende jaren goed en eenduidig bij te houden. Wij stellen voor dit te doen zoals dat ook landelijk gebeurt. Nu zijn er alleen maar indicaties van de successen mogelijk. De grote inspanningen van de projectleiders en -begeleiders en het enthousiasme onder jongeren en onder medewerkers van andere instellingen verdienen ook deze extra inspanning.

Colofon

Opdrachtgever	Bijzonder Jeugdwerk Brabant
Financier	Provincie Noord Brabant
Auteurs:	Drs. H. Jonkman, dr. M. Vandenbroucke
Omslag	Grafital, Valkenswaard
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht telefoon 030-2300799 telefax 030-2300683 e-mail secr@verwey-jonker.nl website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload en/of besteld worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar (070) 359 07 01, onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

ISBN 978-90-5830-322-6

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2009

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.